

Hegeeqqi Muccurooma Egerimma

Leveled

Ku qanannaaxxi hara'mash kitaab Yu.Es.Ay.Di (USAID)eenssi siidamukki diinaxxi hara'matinne, Seev Ze Childireeninne (Save the Children), Losa'n Ministeerinnee Dabuuphphi Giir Giichchi Gassi Losa'n biiro'inee maqireem angejjinne guda koobamukko.

2009 H.D

The CC BY license lets others distribute, adjust, and build upon this work, for free or commercially, as long as credit is given to the original creation. However, any changes from the original must be indicated.

For more info please refer: <https://creativecommons.org/licenses/>

Hegeeqqi Muccurooma Egerimma

Baxxanchi 4

Saanti I

Leveled

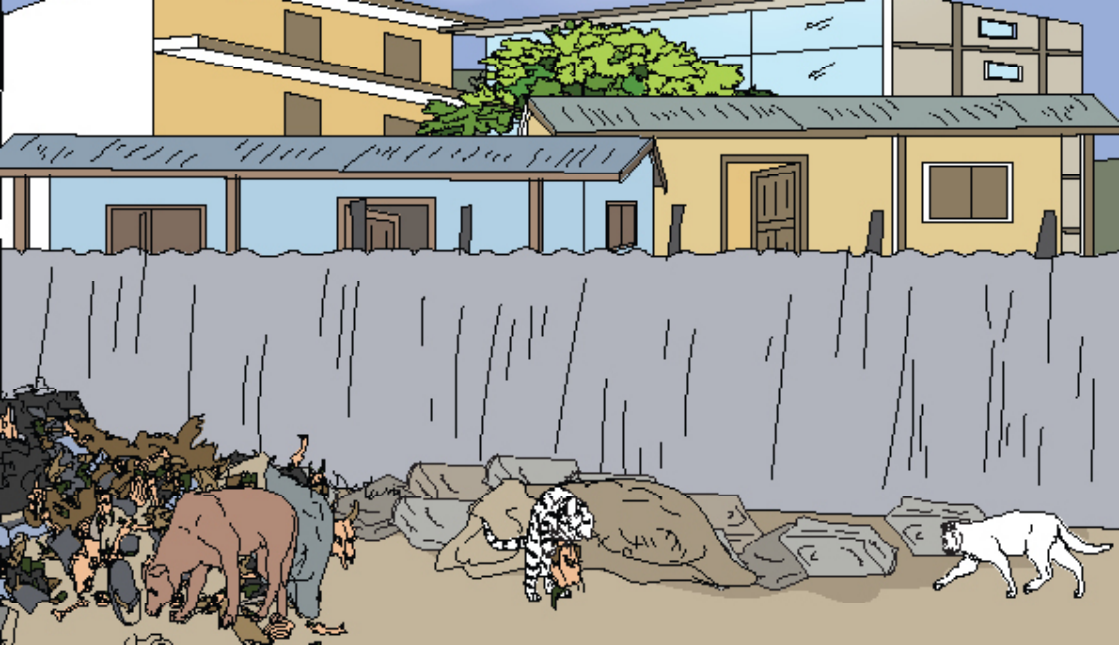

Losisaanchina/ona Tiissiishsha

Ku hara'mash qanannaaxxi kitaab gudukki horoor sawwit ciilluwwi qanannaaxxi xanato fuu'lisimminatte. Ka kitaaba awwaaxximmiinse gaassinaa ciilluwwa gaafaassimina kitaabo'ommi horoor sawwite caakkisimmi hasisookko. Misilluwwi amadu sawwitennem ciilluwwi maqire atoorarimmi qanannaato fuu'lisoohaannooma qoossimmi hasisa. Losaan kitaabo'ooma qanannaa'amaa lasonne xa'michchuwina dabachcha uwwameena xanamuda'e qoossimmi niinnise egeramoohane.

Hegeeqqi Muccurooma Egerimma

1. Hegeeqqi muccurooma egerimmi hoogimminne afoo hawwi maha?
2. Hegeeg hinkide kolbameena xano?

Usheexxat 1: Hegeeqqi muccurooma bi'isoo luwwa

Muccurooma egarimma dut manni la'oo baxo. Ka baxo mat manchi te'im mat abaroos te'im mat qabale'i manni mateeyyanne ihaa baxeena xanoocko. Mat manchi mi'n hegeego te'im olla'a muccureena hooroo araq luwwi yookko. Ka hegeego muccureena hooraa kolboo keeno hinkid egarakkeena xanakkamo? Ku mat hegeegoo olla'a bi'isoo jor shufur luwwik bu'i ihooken mamaha? Nees oos ka keeno erisa xassinnaa la'im ni gaginaa ni abaroosinaa lobakata awwaadoohanne.

Hegeeqqi muccurooma bi'isoo keeniise mat ihaa mo'oamookkok awwaadoobe'i jor luwaa barenne waamimmaa qoossakko'n afakko'i beyyi hundanne binnaa'imma. Ku afakko'isa uunjakkam jor luwwi mannaa fooraam diinatee hawwadoo araq hawwo qooccookko. Kido'i beyyonne ciilluwwi lalleenam xanookko. Ka jor luwaa amadu anginnem oosii ciilluwii hurbaata ituta'n jabbonne ubeena xanookko.

Ee hegeegonne yoo keen hundim baxeena xanookkoka mateeyyanne ihaa jor luwaa shufur luwaa hundam wixxaa'akka'a shokkiisimmi te'im barenne waamimmi hasisa. Kido'i bax oo hegeeg erisa muccuraa mishisookko yakkona isoothane. Ooso! Ni hegeeg hinkido'ane? Hegeeg muccurona mateeyyanne baxxaka'a laqqakamonihe? Hara'mamaka'a tiiro mat issakka'a hegeeqqi muccuroo'm bikkina gaqqi miniinse ki'isakka'a baximmi minaadab hundinam horem danaamo. Dut beyyonne billi agana ora'a, mine fii'akko'i gogaal shufur luwaa, gaabaa shufur haccaa mat beyyonne tuubakkamo.

Mat mat beyyonne odim feestaalanne itakka'a gatu luwwa karakka'a googonne ubbuusakkamo. Kolli manni odim jooniyyanne aagisaa oot gammalanne bakkiisookko. Ka beyyi hundannem ubbuusakko'i jor luwwi ee hegeego bobaam issookko. Ka bobaam beyyi gadaninne higoo manni lobakata hawwookko. Jor jabbonnem ubookko. Kido'i beyyo wishii gotii xummaatisoo'n higooyyo. Oos odim wishaa gotaa araaq baddookko. Ka bobaam hegeegiinse hafachchinnee wo'inne maroo jor luwwi hundim qooccoo hawwi kee'maalla.

Oo keenim dut jabbi manna amadoohaare hakii'm mine marakka'a araaq diinate fissakkamo. Jabbiinse ki'ukkok mannim leheena xanookko. Kolli odim leheena mashika'i ihookko. Hee'lakkam hegeegonne ka kuramu keeno laboo keeno afisukku'uuyyi yoo hawwodo luwwa moo'lakka'a laqqakkamo? Ka keeno erisa qoossitakka'a hegeeqqi muccurooma egarimmi gaginaa abaroosinaa uwwoo eroomma danaamisa qoossimmi hundi ammanem awwaadookko.

Er olla'i illina mishisoohanee saninam enje'oohanee
ihukkisam xadim hasisooyyo. Dut losa'n
minneewwanne oos shume'oo shu'm min yoo beyyo
googinne higoo araatim fooshshinne la'eena xanookko.
Oo hegeeg hundim biimbe'ii mulli bararoo dut luwii
wixxaa hee'oo beyyoo yimmi xanisiisookko. Oos odim
kaka araaqaa saboo bikkina aagaa shume'eena hasooyyo.
Mat mat beyyonne baarzaaf woro aagaa shume'oo
oosim yookko.

Losa'n baxxanchi woriinse firoo luwii oos uunjoo
woraqatii mat beyyonne wixxaa'akka'a shokkiisakkoo'n
urakkolas oo losa'n min annanni annanni jor
fooshii jabbii qooccamoo bu'i iheena xanookko.
Ka keeno moo'oo keen hundim egaraa baxu beelas
qooccamoo jabbi dut ciilluwwi ooso hawwodoohane.
Ee losa'n minem oos lobakat sabeenam xanookko.
Jor luwwa ayyi iittoo? Dut beyyonne lehu wishaa
aduunaa googonne te'im hegeegonne uunjimmi
losamaakkoohane.

Ushexxat 2: Omachchi magaazee'n boba

Maasseebii Landaayyee hegeeqqi ooso. Lamim mat losa'n minenne losamookko. Ixxuwwi lasa'n mine maramoo googone geejji omachcho bitaa'akka'a wixxa'akkam magaazeen yookko. Ka magaaze'n illageenii afareenii haraar goog yookko. Ka googinnem dut manni hundem ballam daba'lamookko. Ka omachcho wixxaa'akkam magaazeeniise firoo bob hegeegooma hundam bobisaa uullichchaa afuuchchaa hooroohane. Lamem oosim ka magaazeeniise firoo bobinne lobakat hawwamaakko. Lamim mat ayyaamo kid atooraramukko.

Maasseeb, “Ka googinne higoo manni hundim ka beyyo afoohaare sanee suumee xishshaa’aa amaxxaa higimmi hinka balla gatookkok?” yukko. Landaayye, “Ka qabale’e gassoo awwonsi seeraam googinne kaka uullisoo malaayyi yoo bikkina qoxxaa baximmi hasisookko” yita’a dabatto’o. Landaayyee edda’atem, “Ku gassaan ihu keenii ka omachchi mi’n annichchii a’laqqamaa minaadaphphi xa’michcha mahannem edoo’n gadaa uraakko yimmi xanamookko” yito’o. Ihona bagaan ka woshsha moo’oo shiqoo gabalanne yoo awwonsaanina la’insaa hawwi tiramona ni anno’ina kurimmi erane yamaa sawwitenne iitamamukko.

Ka atooraramu woshsha anno’ina kuramaa lasage anno’i atooraraa shiqoo gaba’l awwonsina ka qabale’e yoo omachcho wixxaa’aa magaaazeenanne dissoo mancho weeshaa xa’mukko. Ku manchi odim maham baddoo’ne an adilina miqo’o hiinchonne miqaa seeram egeraa daddaroommane bagaan hawwodummi luwwi mahim bee’e yaa dabarukko.

Ka heeqqi minaadabaa googinne higoo araataa hafachcha kolbaa hawwodookkok araaq jor ihu bikkina tochchi beyyo mattaa hasisoo qaraarem awwaaxxita baxe yamma ijaajamukko. Ku minaadaba gassoo qabale'i awwonsaan ka omachchi miniinse firoo boboo fooshshi minaadabanne afisu hawwojja qoossamaa lasonne, kaka laboo mulli araq luwwim yoo'isa mateeyanne haraarisa atooraramukko.

Ka keeniinse illage ihoo hawwi ee qabale'enne yoo daajenne labakat jor luwwa uunjoo manni yoo'isa qoossamukko. Ku uunjakkam jor luwwi hundim ee daajje kolbaa mannannee fooraam diinatennee afisukkuuyyi yoo hawwojjaa ciimo'oo moo'oo danaam sawwittuwwa annannichchome kuramukko. Ka annanni issamu keenome hinkid tirakkamda'em googo kuramukko. Ka hawwo sholliisimmina afuuru googiinse luxxan ihukkokim miniinsee hegeegiinsee wixxaa'akka daajjene uunjakkam dut jor luwwi hundim daajji wo'o araaq kolbaa mannaa fooraam horaa jabbisukkisa qoossamukko.

Ka hawwo sholliisamubeelas afoo hawwii ciimo'ii lobakat ihu bikkina qaqqisonne minaadaba weeshamaa atoorassimina iittamamukko. Gundi ammanne weeshimminam iittamamaa balla amadamukko. Ka amadakko'i ayyaamo dummichchina hincoo sawwitee afukki hawwoo fintamaa kitaabamaa gudisamukko.

Ka dumichchina amadakko'i balla minaadab wixxaa waarukko. Dumichcha awwonsaanchim waaru manni wo'maa waarukkisa dummu mannina kuraa lasage, dummichcha asheerukko. Dummichchika horoor woshsha kuraa oo hegeegonne yoo daajji hinkid kolbameena xanuda'e caakkisukko. Afu hawwoo ciimo'oo erisa caakkisaa kurukko. Mulli awwonsaa'n tuttuwwim gatu luwwa haraassita'a edda'a hincaa'lo'o. Ka hincu luwwannem dummichchi manni erisa atooraronam ammane uwwamukko. Dummichchi manni kor kore ixxi biq sawwitee wocukko. Afu hawwojjaa ciimo'oo fintamaa kuramukko. Mannoom attoraru horoor sawwitee hincu hawwojjaa qoossamaa lasage, ka hawwoo ciimo'oo gatisimmina issimmi hasisoo luwwa annanni issamukko.

Oo keenim luxxek annannichchi miniinse firoo haccaa shufur luwwaa hundam daajjenne uunjimma urimma. La'mek, lehu fooraam diinate barenne waammimma. Saxxek, hagayyi agana diris aanshaa massona yakka'a hacca dirisanne lubimma te'im aagisimma urimmaa yooohan ihaa hincukko. Ka dummichchi iittamaa aa'u sawwite gindoo baxo baxu keen hundim guzumo'o miqamona iittamamaa dummichchooma guullamukko.

Ka doollene hegeego kolbaa hawwodukkuuyyi yoo luwwiinse mat doomaa mutaanoo bachchakka'a uulla leexa'isimma. Neese eddechcha edde'noo'n lexa'i inkaa biir beyyonne affuullumata'n mah macceesamoo? Eellinchi shokkiisookko. Qiidim qiidookko. Jabbim amadookko. Leexa'u manna hafachchi, xeen, eellinchi qiidii jorisa xissiiseena xanookko. Orachcho ifiisoo luwwa edde'uta'n hawwodoo luwwi hundim gaassaa afookkok te'im aphphisookkok hanenne yoo eddechcha bagaan manni orachchoyyo. Mannika ha'n omachcho afoobee'i bikkina afeena xanoo hawwim gabbeen ihookko.

Ushexxat 3 : Dirisa ho'lamimmina dichchira murimma

Ka keen gatisimmina issakkam qooroom yookko. Ixxuwwam awwonaa yoohaannonne moo'immi awwaadookko. Orachchi leexa'oohaare eddechchinne amina hawwodoo luwwiinse egandoommisam uulli leexa'oohaare mutaano kaansaa dirissii hafachchii hanenne yoo buchcha aanshaa agoobee'isa hoolleena xannoommo. Fooraam diinat hixe murugisaa itulas diris buchcha sholle'aallannem agoo bikkina buchchi hanenne yoo mutaano fooraam diinat murugisaa itoo bee'isa egarimma. Awwaadina murakko'i mutaano bikkoo mulli haqqa kaasimma. Kaasakko'okam egerakka'a abooyyimaa awwonakka'a li'isimaa qoossimma.

Mutaanoo doomaa hawwodoo dut diina'i luwwi yoo bikkina egarakkam googoo duuhaa la'akka'a awwaaximma. Diris buchcha aanshaa massoo bee'isa abuulli beyyo egarimmi qoorooma la'oo manna xa'makka'a sawwite aa'immi araqa danaamo. Sagad beyyo abuullakkam ammane diris aad agaa massoo bee'isa dufaachcha abuullimma.

Ee dufaachcha abullakko'i boohe'enne wo'i aagaa leeroo bikkina aanshaa massoo bee'isa egadookko. Ku keen hundim uulli asiraa sibaarii buxoomii afisoo hawwoo ni hegeego hee'immina liiransona fooraam diinat li'aa adoo buuroo uwwona hurbaatim er misha amadaa atoota sidimmina ka keeno qoxxisakka'a baximma horem xadimmi hasisooyyo. Tiir danulas sibaarii buxoomii bee'aa er heechchii goddii waarookko. Ku keen angannee tiironnee yoo keen ihu bikkina qoxxinaa baximmii yakimmii hasisa. Illageen mutaanii doomii buchchi agameena hooraa uullika harishooma egeroo'isa moo'naammo.

Mulli awwaad odim hegeegonne yoo hafachchi woro'l wo'i yoo aashaalloom bee'oo bee'isinam mutaan siidisoo awwaad araaq. Ayyara yoo wo'i hafachchanne binnaa daba'loo bee'isa mutaan hafachcha egadaatii wo'om wixxaa'aa amadaa hegeego siggisookko. Hafachchi siggim odim heegeeg asiroo bee'isa hooraa manninaa diinatinaa hara'moo ayyar hee'ona issookko. Ka'isinne mat mullaaninne shiinnaatamoo'isa issookko.

Kido'i er hegeeg odim lobakat doolle hawwodoo luwwi qooccamoo'n mat mullaaninne shiinatamaatii bakke'amaatii hee'ona makkoo duuha'a haraassoohane. Manchi beet kakee'n lambe'enne yoo edamcha ixxi mixanina awwaaxxeena yaa jorisa bagaagaa lambe'enne aagulas afoo hawwi horem lobakata. Hundem mannim ka keeno xishshaa moo'immi erane. Iina mah hawwisaate yakka'a bi'isakko'i luwwa kee'maallisa yakakka'a dabarakkeena lobakat ammane hawwisukkuuyyi moo'naamo. Kido'aanina Hadiyyi heesse'oo hees yookko. "Afuurakka'a saqalakko'i luwwa uullakka'a dilliisakeena hawwisookko."

Dabari Iyyoosena, “Higu ammane usheexxatina losa’n min xufamukki ammane iyyanni abbaayo xa’meena iyyummannem haxuulla marummo. Ee qabale’e muraa higoo googo baxakeena uulla doozerinne abuullakka’a hegeeg hundam buchchi ambaakko. Uulla asir firaa daajjii bu’ii xoo’aa kee’maalli hawwi qooccamaakko. Iyyanni abbaay beet wo’o eebeena hallichchoo jaarkaanaa amadaa qee’l beyyo dara firaa marukkok hiimo lar mine aagoo ammane dab’laa waarukko” yaa kurukko.

Iyyoose Dabarina, “Ku hawwi qooccamona issu mashika’i ma ihuda’e macceessi luwwi yoo?” yito’o. Ixxim dabaraa, “Ee hegeegonne hee’u mutaano manni bachchaa shokkiisaatii fooraam diinatim murugisaa hixe itu bikkina uulli gogaa wo’im xoo’aa manna buxoom amadaakko” yukko. Iyyoose dabatta’a, “Ni hegeegim hawwodamaa kidoo’i hawwi afoo bee’isa haqqa kaansaa buchcham egellaa hee’immina niyyano’oo amo’oo endaa soqamimmi hasisookko” yito’o.

Wo'o danaamisa amadimmi araq qoorooma. Wo'i fooraam luwwi hundinam awwaadoohane. Wo'oo yimmi fooree yimmi ihukkisa hundem mannim qoossimmi erane. Uulla abuullakka'a hurbaata wixakka'a atootakkamokim xeen ga'naa buchcha qufisoohaarette. Mutaan aalo'isa li'ookkok, hix mutaa fooraam diinat fikkaannookkok wo'innette. Manni hundim itoo luwwa sarookkokii agaa xeebo murookkokii wo'innetti ihukkis ayyenam la'amaakkoohane.

Daajje qoqqobakka'a elektiriika buqaa'oo malaayye siidakkamok wo'iinsette. Uulli hane yoo daajje, dambalannee cambalaqannee hee'oo xigo la'akkam bee'i dut fooraam luwwim hee'ookkok wo'i woronne yoo luwwa itaa agaa ihukkisam qoossim hasisookko. Ka hundam mateeyya issinaa moo'noomaare wo'i bee'e fooram luwwi hee'eena xanooyyo yakkam woc hanqi ihukkisa xassinnaa lanqoommo. Neeso'i hee'noom hegeegonne yoo wo'om qoxxinnaa egarimmi uwwoo eroomam la'immi hinkid egarimmii abooyimmii hasisooda'em attorallaa soqqamimmii horem danaam qoorooma.

Manchi beet hee’o hegeegonne yoo araq qooccamchi luwwinne hincaakkoo edamchi yooanne. Ka keeno hawwodeena te’im axiseena yoo googim araqa haraara. Lachchi bee’aa hoffi luwwinam awwaaxxeena yaa qeera’l doollina awwaadoo qooccam hane yoo luwwa bi’iseena xanoo googim duta. Kido’ne’i googinne afisoo ciimo’i, ee qoocanne yoo luwwa hawwodeenaa bi’iseenaa xanoo’is la’amaakkoohane.

Mat manchi hegeego yoo wo’onne kaame’e aanshaa jor luwwa aagona issuta’n ee wo’o ago fooraam diinatenne, wo’i woro hee’oo annanni annanni wic fooraam luwwiinse ka wo’o awwaaxxoo mannanne afoo hawwi kee’maalla. Mullek odim, manni hee’oo hegeegonne hafachcha kolboo gaaza, te’im marzaam luwwa dunakkota’n oo hegeeg hundim jor fooshsha qooccaa dut hawwadoo jabbonne manni ubbona isso bikkina hundem mannim kido’i jor baxo baxoo keeno sogaa dabarimmi hasisoohane.

Hegeeg muccurimminne egerimmaa yimmi hegeego kolbaa manni heechchina makko bee'i luwwiinse hoo'lamimma. Mat heegonne manni heechchina hasisoo luwwi haqqi, ayyar, hegeego kolboo luwwiinse egerimmi, uulli lexa'oo bee'isa hixinnee haqqinnee ambamo'isa issimmi, wo'o kolbo luwwiinse egerimmi lob shuma afakko'i beyyonne hundannem shume'imma urimmi hasisookko.

Diinat hixe murugisaa dirisi aanshaa massona issoo bee'isa egadimma. Haqqa uulli lexa'oo bee'isa kaasimma. Minneewiinse fissakkam haccaa huccaa, itakka'a gatoo luwwa te'im hurbaat gudisakku'uuyyi gata afakko'i beyyuwwanne uunjjimmi jabbina higinna uwoohane. Kanniinse gatimmina haccaa huccaa bare hinakka'a waammimmi hasisookko. Hegeegonne manni heechchina naasichchi ihoo luwwi hundam hoo'lamimmi araqa hasisookko. Mat manchi te'im mat mi'n abaroos ixxi mi'n hegeeg xale'e muccurooma egerimmi ihoo'n hegeegonne hee'oo manni hundim tiiro matissaa hegeeqqi muccurooma egerimmi hasisa.

Qanannaaxxi Lasaaqqi Xa'michchuwwa

- I. Hanaan qananaa'lit qanannaato shooto'i issitaa woroon yoo xa'michchuwwina dabachcha uwwa.
- a. Hegeego egerimmaa yimmi mayyimma?
 - b. Hegeeqqi muccuroomaa yimmi mayyimma?
 - c. Hegeeqqi muccurooma egerimmaa yimmahe?
 - d. Hegeeqqi muccurooma egerakkam bee'i hegeeg mannanne mahawwo afiseena xanoo?
- II. Ka sagalluwwina labaqamoo sagalluwwa uwwa.
- a. egerimma
 - b. muccura
 - c. lubimma
 - d. tu'atimma
- III. Ka woroon yo keenina gereero'i sagalluwwa siide.
- a. atoorarimma
 - b. leexa'a
 - c. murugisimma
 - d. ciimo'o
 - e. dummichcha

